

גליון

351

פרשת בראשית תשפ"א

מגיעה לכמה עשרות אלפים טבין ותקילין. לא היו בידו שום מקורות להוצאת ענק כזו. רוב התושבים במושב לא היו חרדים לדבר ה', ולא הבינו כלל את גודל נחיצות העניין. לפיכך החליט הרב לערוך עצרת רבתי בבית הכנסת הגדול של המושבה, בה יוסבר ויובהר בפרוטרוט גודל חשיבות ענין הטהרה, והמצוה הגדולה שבהקמת מקווה ביישוב; ובתום העצרת לערוך 'מגבית ענק', כדי שכל תושב ייקח חלק נכבד בהוצאות בנין המקווה.

להצלחת העצרת, חשב הרב, שמהראוי להזמין גם דרשן אשכנזי, הואיל וישנם באותו יישוב גם תושבים רבים אשכנזים והדבר יביא להשתתפות רחבה של הציבור מכל העדות, שכן הוא עצמו נמנה על עדות המזרח ויתאים נאוומו עבור התושבים הספרדים, ועבור הציבור האשכנזי חיפש מגיד מישרים עם מוניטין, שישכיל לעורר את הציבור כראוי וכהוגן. הוא בא בדברים עם הגאון רבי יענקלה גלינסקי, שבאותם זמנים היה כוחו במוותניו, והיה נוסע ממקום למקום לעורר את ישראל בדרשותיו המלהיבות, שכבר יצא שמן לתהילה.

ההכנות נכנסו אכן להילוך גבוה. מודעות ענק וכרזות זעקו בכל חוצות המושבה, והזמינו את כל התושבים, אנשים ונשים ללא יוצא מן הכלל, להשתתף בעצרת רבתי לטהרתם של ישראל, ולייסוד מקווה טהרה חדיש ומהודר במושב בהשתתפות הרב הצדיק רבי ברוך טולדנו, רבה הראשי של באר שבע, שיסביר ויבאר בפני העם בפיו מפיך המרגליות את גודל ערך הטהרה! ולאחריו 'אורח הכבוד' מהעדה האשכנזית, המגיד המפורסם רבי יענקלה גלינסקי.

ברם, בהגיע היום המיוחל, נדהם הרב לראות בבית הכנסת הגדול של המושב רק אדם אחד בלבד! שהגיע עם אשתו לעצרת הענקית... שאר התושבים כולם נשארו אדישים בקרירות מופגנת. הם כבר הבינו מבין השיטין שלאחר העצרת תיערך מגבית רבתי, ותרמו ברגליהם...

באותן שנים היתה שנאת הדת משתוללת במלוא עוזו. רוב הציבור בעם נהה אחר התקשורת השמאלנית, ומכל דבר שריח יהדות נודף ממנו היו מתרחקים, והנושא של 'מקוה טהרה' עם דרשות של רבנים לא עניין אותם במיוחד...

האכזבה הייתה קשה. הרב טולדנו ניצב על מקומו במזרח בית הכנסת יחד עם הרב גלינסקי בהמתנה ובציפיה דרוכה,

בְּצַלְמֵם אֱלֹהִים בָּרָא אֱתוֹ (א, כז)

'בצלם אלוקים'... שם 'אלוקים', הוא 'בעל הכוחות כולם'... וכך האדם כולל כל הכוחות הנבראים בעולם, ולכן הנהגתו היא התורה, שהיא סדר הנהגת כל הכוחות כולם והזדככותם על ידי כל מצוות התורה להיות כולם מיוחדים לה' (ר' צדוק הכהן-שיחת מלה"ש)

האדם ניחן בכל הכוחות הקיימים בעולם. יכול הוא ע"י מעשיו לברוא עולמות ולהחריבם. ולכן אם ינצל לטובה את ההזדמנויות בעולמנו זה - יזכה להשלים ולממש את ה'צלם אלוקים' שבו.

* * *

סיפר מגיד המישרים הגה"צ רבי יעקב גלינסקי צ"ל על דרשה אחת שדרש בשביל אדם אחד בלבד... אבל תוצאת אותה דרשה היתה שוות פי כמה מבית-כנסת מלא מפה לפה! וכה דבר המעשה: בעיר הגדולה באר שבע, מרכז הדרום, שימש ברבנות עשרות בשנים הגאון הצדיק המפורסם רבי ברוך טולדנו צ"ל. לאחר ששימש בקודש ברבנות בארץ מרוקו והעמיד שם דת על תילה, 'ארי עלה מבבל' לארץ הקודש וכאן הוכתר בנזר רבנות העיר באר שבע. בהיות העיר באר שבע עיר גדולה לאלוקים ומרכז הדרום כולו [כפי שהיא נקראת 'בירת הדרום'], היתה מצודתו פרושה גם על כל העיירות סביב. בלהב אש קדשו היה מכתת רגליו ממקום למקום בהרבצת תורה לעם להרבות כבוד שמים, ולתקן בכל מקום את הצריך תיקון, להגדיל תורה ולהאדירה.

באחד ממסעותיו הגיע למושב לא רחוק מבאר שבע, שרוב תושביה לא היו דתיים. נודע לו שחסר שם 'מקווה טהרה'. כדרכו ניגש מיד לפעולה, והחל לדבר על כך עם ועד היישוב ופרנסיו שמן ההכרח להקים מקווה כשר בתוככי היישוב! כאשר באותם זמנים - שלא כבימינו - לרוב תושבי הקיבוצים והמושבים לא היה רכב צמוד, וכל טבילת מקווה היתה כרוכה בנסיעה קשה ובטלטול באוטובוסים לבאר שבע.

וועד המושב ומנהיגיו הסכימו עקרונית עם הרעיון שיוקם מקווה טהרה במושב. אולם הבעיה העיקרית שניצבה בפני הרב היתה המימון הרב הנצרך לבניית מקווה, שעלותו

אולי בכל זאת יכנסו כמה אנשים נוספים... אך תוחלתם נכזבה, הם הבינו שאין כאן מה להמתין יותר. ר' יענקלה טען בפני הרב, שעצם ההמתנה הארוכה כל כך, כאן בבית המדרש, יש בה זלזול בכבודה של תורה, ומן הראוי להסתלק מן המקום כמה שיותר מהר, ולמנוע את כל הביזיון הזה!

אבל הרב הצדיק רוח אחרת היתה עמו. הוא מעולם לא נסוג בעבודת קדשו, לא חת מפני איש, ועשה עבודת משמרתו בחירוף נפש תמיד. הוא טען בתוקף שאין לבטל את המעמד, "הרי אף בשביל איש ישראל אחד מחללים את השבת! אילו היו צריכים כאן חלילה להזמין 'אמבולנס' באמצע השבת בשביל יהודי אחד, בוודאי היינו מזמינים אותו מיד בדחיפות שיבוא על אתר מבאר שבע! מדוע, אם כן, לא נקיים את העצרת בשביל יהודי אחד? לעולם לא נוכל לדעת ולשער את כוחותיו הפנימיים וערכו של איש ישראל אחד!", טען הרב בלהט.

רבי יענקלה נענה לפסקו של הרב. הוא נשאר אפוא במקום, עלה אל דוכן הנואמים כפקודת הרב, והחל בדרשה חוצבת להבות! אמיתות דברי הרב ועקשנותו הציתו בקרבו אש קודש, והוא נשא דרשה מופלאה מלאה ומתובלת בדברי התעוררות רבים ברגשות קודש, כאילו היה עומד ומדבר בפני חמשת אלפים איש!

בתום נאומו הנפלא כבר לא היה צורך בדרשה נוספת של הרב טולדנו, מאחר ולא היה נוכח אף אדם מאחינו הספרדים; האיש היחיד שנוכח באולם היה אשכנזי, והוא כבר קיבל את הדרשה שלו...

בטרם פנו לדרכם ניגש האיש אל הרבנים בברכת יישר כח, וביקש אם אפשר להמתין מעט, כי אשתו נמצאת כאן בעזרת הנשים והוא רוצה שאף היא תקבל את ברכת הרבנים. הוא הלך לקרוא לה. בדרך הם התעכבו מעט בשיחה ביניהם, ולאחר זמן-מה ניגשו אל הרב טולדנו והציגו את עצמם: "אנו זוג ניצולי שואה, ומתוגמלים מדי חודש בסכום גבוה ונאה מכספי השילומים". [כידוע באותן שנים שילמה ממשלת גרמניה הון תועפות לניצולי המחנות]. "ברוך ה' מצאנו כאן במושב את מנוחתנו, ואנו מתפרנסים יפה ויכולים להסתדר אף ללא אותם שילומים. למיטב הבנתנו בנית המקוה כאן מתעכבת מחוסר אמצעים. רוצים אנו אם כן לתרום עבור בניית מקוה זה את כל כספי השילומים הללו, ובזה תהיה נקמה חזקה לאותו צורר מרושע, שרצה להשמיד את עם ישראל ותורתו!".

עמדו הרבנים וערכו חשבון של הוצאות הבנין, ונמצאה תרומתם של אותו זוג מכסה שני שלישי מסך כל ההוצאות, עד מהרה נרתמו כמה נדיבים ידועים בעם לגיוס השלישי השלישי, ובתוך תקופה קצרה הוקם באותו מושב מקוה מפואר ומהודר, אשר משמש עד היום את תושבי המושב לטהרתם של ישראל!.

[מתוך הספר 'טיב המעשיות']

הראשונים מפרשי התורה (רשב"ם חזקוני ועוד) מבאר ש'צלם אלוקים' היינו שנברא האדם בצלם ובצורה של המלאכים. ולא לחינם הוא נברא כך כי באמת הוא יכול להגיע מבחינה מסוימת לדרגה של מלאך.

* * *

סיפר הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א: בשנה האחרונה לחיי מרן רבינו **עובדיה יוסף** צוק"ל, הוא מעד, נחבל בגבו והובהל לבית החולים כדי לוודא שלא נגרם כל נזק לגופו מחמת הנפילה. הרופאים וידאו תחלה שמרן לא ניזוק מבחינה פיזית וגופנית. וכדי לבדוק שהנזק לא התבטא גם בפעילות המוחית וגרם לשכחה וכדומה, הוצרכו לשאול אותו מספר שאלות.

"כן, בבקשה", השיב מרן, "שאלו מה שאתם רוצים!". הרופאים פצחו בסדרת שאלות: "כמה ילדים יש לכבוד הרב?" "כמה בנים, וכמה בנות?" "כמה נכדים?"...

מרן השיב תשובות מדויקות, ולאחר מכן הוכיח את הרופאים: "אלו השאלות?! תשאלו אותי על דברים יותר עמוקים! הרי יש לכם פה ביהכ"ס, תביאו כמה ספרים, תביאו ש"ס, תביאו רמב"ם, תביאו פוסקים, תאמרו לי את מספר העמוד, וכך נראה אם הזכרון שלי לא נפגם חלילה!".

על אתר הובאו למקום שתיים-שלוש מסכתות. הרופאים ציינו את מספר העמוד, ורבנו החל לדלות מתוך מעיין זכרונו הנובע את דברי הגמרא, הרש"י והתוספות... הרופאים סברו, כי אולי הספרים המסוימים הללו נחרטו במקרה בזכרונו של מרן, ושלחו להביא ספרים נוספים מבית הכנסת, אך רבנו הפתיע אותם בזכרונו הבהיר, כשהוא מצטט בדיוק מופלא כקורא מתוך הכתב מכל הספרים עליהם נבחן.

הרופאים סיימו את הבדיקה בהתנצלות: "סליחה כבוד הרב, הלוואי והמוח שלנו יעבוד כמו המוח שלך!"...

בתקופה מסוימת נזקק מרן לתרופה מסוימת העלולה לפגוע בשני אחוזים מהזכרון. רבנו לא הסכים ליטול את התרופה ואמר בתוקף: "מוטב לי להישאר חולה ולא לשכוח חלק קטן מהתורה!".

הרופאים ניסו לשכנעו ליטול את התרופה, בטענה כי הפגיעה בזכרון היא מזערית ובטלה בשישים, אך רבנו לא הסכים בשום אופן. כל חייו הוא קיים בעצמו "הישמר לך פן תשכח" ונזהר ונשמר שלא לשכוח את תורת ה'.

הוא היה אומר כי כל איברי האדם, כמו העיניים, הראש או המוח - ניתנו לאדם מעם ה' יתברך לצורך לימוד וידיעת התורה. ואם אדם אינו לומד או אינו זוכר, הוא עתיד להיבטע על כך לעתיד לבוא: "מפני מה לא למדת או לא זכרת את תלמודך?!" אנחנו חיים בתפיסת עולם מגוחכת.

משקיעים כמה שעות ביום בלימוד וכבר מתלוננים: "אין לי זיכרון, אני לא קולט, הכל בורח לי מהראש!..."

לפעמים ניגש אלי תלמיד ומתלונן: "אינני רואה סימן ברכה בלימודי, איני קולט דברים, לא זוכר... כנראה הראש שלי לא בנוי ללמוד התורה...". רבותינו גדולי העולם לא זכו לתורתם רק בשל כוח זיכרון אדיר בו ניחנו, אלא כתוצאה מעמל ומשקידה אינסופיים במשך שנים על גבי שנים.

לפני כארבעים שנה נתן מרן כתב־יד של אחד מספריו לבית הדפוס. כתב־ידו היה כתב יהלומים, מסודר וברור, בהיר כשמש בצהרים. לא היה צורך להקליד אותו לפני כן. כשנתן, הזהיר מאוד שיראו לשמור על הדפים משום שאין לו עותק מהם. בעל הדפוס החל לעסק בזה והנה הבחין שחסר לו דף אחד. הוא חיפש אותו בקדחתנות אך לשווא. מה עושים? בלית ברירה התקשר לבית מרן, אולי שכח אותו שם? כל בני המשפחה, שהבינו את משמעות האבידה, התגייסו לחיפושים, ורק מרן עצמו המשיך ללמוד בלי שהרגיש בהם.

רק לאחר כשעה הבחין כי פותחים מגירות ומחפשים משהו, והתעניין בסבת הדבר. הם חששו לצער אותו, אך לא היתה ברירה: "המדפיס אומר שחסר דף אחד, ואנחנו מחפשים אחריו".

"איזה דף חסר?", שאל מרן, "אשלים אותו".

הוא התרכז והחל לכתוב את הדף מחדש. פוסקים, ראשונים ואחרונים, תשובות וסתירות... כשסיים שלח את הדף ואמר: "תאמרו לו שישמור על הדף הזה, אין לי עוד עותק ממנו"... באותם ימים לא היו הצילומים זמינים.

הדף הגיע בשלום אל בית הדפוס והחלה העבודה עליו. והנה, תוך כדי כך, ראה פתאום בעל הדפוס דף מבצבץ תחת ספר כלשהו, וגילה את הדף שנעלם... כאב לו שהטריח את הרב כלי־כך הרבה. אבל כשנטל את הדף הישן ואת הדף החדש נדהם - לנגד עיניו התגלה העתק מדויק! אותן מילים באותן שורות, כאילו צילום של הדף הישן העלה מרן מחדש על הכתב...

לאור מעיין ידיעותיו העצום, ניתן לכאורה לטעון כי הוא היה בעל זיכרון בלתי נדלה, ובשל כך הגיע להיכן שהגיע. אולם האמת היא שאלו דברי הבל. מרן רכש את ידיעותיו הכבירות בזכות דבר אחד ויחיד - עמל התורה! הוא לא קיבל את המתנה הזאת סתם. הוא לא קם בבוקר, שמו לו 'צ'יפ' [כרטיס זיכרון] בראש והתחיל לדעת. חלילה! הוא עמל על כל ספר, על כל הגהה, על כל מדרש ועל כל ספר קבלה. בלי עמל הוא לא השיג כלום, ובעמלו השיג כה הרבה, כי לא ביטל שנייה אחת! מי שהכיר אותו ראה וידע זאת. הדברים ניכרו מבין ריסי עיניו.

פעם אחת כשהייתי בביתו ראיתי כמה ספרים בסמוך לשולחנו. הצעתי בפני הרבנית ע"ה שאסדר את הספרים בספרייה, אך היא אמרה שמרן צווק"ל לא מכניס לספרייה ספר עד שהוא מסיים אותו קודם לכן. את הספרים הללו עדיין לא הספיק לסיים ולכן לא הכניסם לספרייה...

מי שרוצה לזכור את לימודו צריך לחזור על תלמודו, להיות שקוע בו כל הזמן ולהתרכז בו. אצל מרן צווק"ל ראינו זאת במו עינינו - יכולתי לעמד לידו מספר דקות, והוא לא הרגיש כלום! היה לוקח ספרים, עובר לידי - ושום דבר. אלמלא הרבנית שצעקה לו: "חכם עובדיה! הרב אלבז כאן!..." - לא היה פונה אלי בכלל.

אנשים ידעו, שאפשר לדבר אליו והוא לא שומע, וכדי שישמע צריך לתפוס לו את היד ולנענע אותה. רק כך הוא יבחין בהם ויענה להם. מחשבותיו היו נתונות כל הזמן בלימוד. היה מרוכז כל הזמן בעולמות עליונים.

בוקר אחד בשעה שש וחצי הגיע אברך לסדר את הספרים שהוציא מרן במשך הלילה, כמו תמיד. הוא מצא את מרן יושב רכון וכותב. כשהבחין בו מרן הרים את עיניו ושאל בפליאה: "למה הקדמת לבוא היום לפני עלות השחר?"

"לפני עלות השחר?", התפלא, "הרי השעה כעת היא שש וחצי, ועלות השחר בארבע".

"כבר שש וחצי?", התפלא מרן.

- "אכן".

האברך הבין שיש דברים בגו, ומיהר לשאול: "האם הרב לא הלך לישון הלילה?"

ענה לו מרן: "הלילה שכחתי לישון..."

בתקופה מסוימת בחייו נהג מרן להתפלל ערבית בימות החורף מיד בצאת הכוכבים, לאכול משהו, לנוח שעה אחת, ואחר־כך לקום בשעה שבע בערב וללמוד ברציפות עד שבע בבוקר! מניין לו כוחות לשבת וללמוד 12 שעות ברצף? אלא הוא רתם את עצמו כשור לעול. הוא המית עצמו באהלה של תורה! הוא התנתק מהעולם - אבל בעצם הוא התעלה, והעולם התעלה אתו. [מתוך הספר 'משכני אחריר']

וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצִּלְעַת (ב, כב)

'כל אורחות ה' חסד ואמת'... התורה תחילתה חסד, וסופה חסד, ואמצעיתה חסד. תחילתה חסד מנין, אתה מוצא כשיצר הקב"ה את חוה, קישטה והביאה לאדם - שנאמר 'ויבן ה' אלקים את הצלע' (תנחומא וירא ס' ד)

סיפר הגאון רבי אליהו מן שליט"א: כשהגעתי לבקר את רבינו [מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א], הוא סיפר לי שאתמול היה צורך שמישהו יוציאו בברכות התורה כי לא ישן כל הלילה,

ואע"פ שעשה בלילה את כל העצות להירדם - לא איסתייע מילתא, ואח"כ ביום הצטער הרבה בעייפותו כדי להשלים את הלימודים הקבועים שלו.

שתק רבינו ולפתע המשיך לומר: "אני יודע לעניות דעתי [כלשונו] מדוע זה אירע, כי בלילה אמר הממונה על קבלת קהל כי לא תהיה קבלת קהל כיון שהיה צריך לנסוע לשמחה משפחתית, ואז אמרתי לעצמי אם כן טוב הדבר שאספיק עוד ללמוד ולסיים את מסכת יומא - שאני אוחז כעת בלימודה, לכן נענשתי. חשבתי שארוויח לכן הפסדתי. והנה הלילה, שכן קיבלתי את האנשים, ברוך ה' נרדמתי מיד".

באותו מעמד סיפרתי, מה שרבינו עצמו סיפר לי, כי פעם אחת אביו מרן **הסטייפלער** חש שלא בטוב, והיו אנשים בחוץ, אמר לו הנכד המקורב רבי אברהם ישעיה [בן רבינו]: "סבא, אינך חש בטוב אולי אנעל את הדלת"; אמר לו הסטייפלער: "וייסט אמענטש פון וואנט ער לעבט - וכי אדם יודע ממה הוא חי", ולא הניח לו לנעול את הדלת.

היה זה בשנת תשנ"ט ב"ז באב. קיבלתי פני רבנו בחזרו מעיר הקודש צפת והתעניינתי האם נח קצת? ענה לי רבינו: "איך האב גילערנט! והספקתי שם בשבוע מה שאני מספיק כאן בכמה חודשים".

ושוב בשבת קודש אמרתי לרבינו כי ניכר עליו שנח בצפת, ורבינו חזר ואמר כי למד והספיק כהנ"ל, ושאלתי: "עד-כדי-כך - כמות של כמה חודשים?".

ענה לי רבינו: "כאן לא נשאר לי זמן לעצמי, כי ממש לא נותנים ללמוד [בעיון] ונשאר לי רק כשעה ביום אחרי הבריתות והמכתבים, ומה שאני לומד עם ילדי והלימוד הקבוע [של הדפים בש"ס, התנ"ך, המדרשים, ש"ע, רמב"ם, ושאר סדרי הלימוד], נשארת לי שעה לכתוב את החידושי תורה. ושם סיימתי לכתוב על פרק ז' דפאה, ואם היה לי שבוע נוסף הייתי מסיים פרק נוסף".

שאלתי: "אולי היה צריך לחשוב על שבוע נוסף?".

ענה לי רבינו: "הרי צריכים לחשוב מה רצון השם" - [פירוש שרצון ה' שיהיה כאן לעזרה ליהודים]. **[מתוך הספר 'כל משאלותי']**

סיפור מפי בעל המעשה: "כזוג צעיר לא בניתי סוכה בחג סוכות, ואנו הוזמנו לבית חמי למחצית הראשונה של החג ולבית הורי למחצית השנייה. ביום שהיינו אמורים לנסוע לבית הורי פגש בי יהודי וביקש ממני איזו טובה, שבשביל זה הייתי צריך ללכת לביתי, מרחק עשר דקות הליכה מבית חמי. בלב עברה לי מחשבה שזאת טרחה גדולה בשבילי, וחבל שיהודי זה מבקש ממני את הטובה דווקא עכשיו ואינו ממתין לאחר החג. ברוך השם, זו היתה מחשבה מהירה שהתחלפה במהירות לכיוון של עשייה.

אולם כשהגעתי לביתי אני מגלה שכל חדרי השירות מוצפים מים, ומשם כבר פונים המים לכיוון חדר השינה. גיליתי

שהכיר של האסלה התפוצץ, ומים זורמים ממנו כל הזמן. מיד סגרתי את הברז ועבדתי זמן רב כדי לגרוף את המים שהציפו את הדירה. ברוך השם, הגעתי בזמן, ונזק של ממש לא התרחש.

אני מנסה לחשוב מה היה קורה לו לא הייתי נכנס לבית, לא סוגר את הברז ולא גורף את המים. איזה הפסד הייתי סופג! כמה קובים של מים היו נשפכים, ומי יודע לאיזה מצב היתה הדירה על תכולתה מגיעה אחרי שיטפון כזה".

"רגע, למה בכלל הגעתי הביתה? אה, כדי לעשות טובה ליהודי...".

* * *

עוד סיפור מפי בעל המעשה: "בבנין שבו אני מתגורר, בניין שבו שלושים דיירי קבע ועוד עשר יחידות דיור, מעסיקים מנקה חרדי. בכל ליל שישי אחרי חצות הלילה הוא מגיע לנקות לנו את הבניין קומה אחר קומה, והוא מתפרנס ביושר מיגיע כפיו. יום חמישי אחד חזרתי הביתה בשעה מאוחרת מאוד, וראיתי את המנקה בעבודתו. החלטתי להנעים לו והצעתי לו כוס קפה. הוא שמח על ההצעה, וממש החייתי את נפשו. אני חושב שלא רק הקפה שימח אותו, אלא גם היחס הידידותי. מאז אימצתי לי מנהג טוב. התחלתי לקום מוקדם יותר ביום שישי, לפנות בוקר, וכך פגשתי את המנקה לקראת סיום העבודה והגשתי לו כוס קפה.

הסדר הזה החזיק מעמד במשך תקופה. והנה, בוקר אחד של יום שישי קמתי מאוחר ומיהרתי מאוד. ידעתי שאם אתעכב בהגשת כוס קפה, אאחר לתפילה וממילא לאוטובוס. אני עובד במקום שנמצא במרחק שעת נסיעה, ואיני יכול להרשות לעצמי לאחר. באותו בוקר עזב המנקה את הבניין בלי קפה.

ביום שישי שלאחר מכן קמתי כהרגלי, והנה אין חלב במקרר. אני רגיל להשתמש רק בכסף מזומן, בלי הלוואות של אשראי וכדומה, ובאותו שבוע הגעתי למצב שהכסף פשוט נגמר לפני הזמן, ולא יכלו לקנות חלב. דבר כזה הוא נדיר ביותר אצלי. תמיד יש חלב ומעולם לא חסר. מילא, לי כבר לא יהיה קפה, אבל המנקה, מה הוא אשם? הכנתי לו כוס תה והבאתי לו.

עשיתי חשבון נפש והבנתי את המסר: הקפה שזכיתי להשקות את היהודי היקר שמנקה לנו את הבניין, יש לו חשיבות רבה בשמים, ומה חבל שלא התאמצתי על כך בשבוע שעבר. החלטתי שלהבא לא אתעצל ואראה לחזור למנהגי הטוב. בשבוע שלאחר מכן התרחש שוב פלא, אבל הפעם בכיוון ההפוך. בבית היה שפע גדול שזה זמן רב לא היה. שפע של כל טוב, וכמובן גם חלב לכל דיכפין... גם הפעם ידעתי כי אין זו אלא דרישת שלום שמימית, להודיעני כי יפה עשיתי". **[מתוך 'השגחה פרטית']**